

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Београд
411-10/2021

дел. бр. 6153 датум: 9. 3. 2021. г.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

Helsinki odbor za ljudska
prava u Srbiji

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети Казнено-поправном заводу у Ћуприји

Праћење спровођења препорука из Извештаја Европског комитета за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака о посети Републици Србији из 2017. год.

Београд, март 2021. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

---

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Казнено-поправни завод у Ћуприји
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	27. јануар 2021. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење спровођења препорука из Извештаја о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (СРТ) Републици Србији из 2017. године
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, по Плану посета за 2021. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Најављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у сарадњи са Хелсиншким одбором за људска права у Србији
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тађевић, заменица заштитника грађана и руководилац НПМ Чланови тима: Марко Анојчић, Заштитник грађана/Одељење НПМ Маја Јовић, Заштитник грађана/Одељење НПМ Љиљана Палибрк, Хелсиншки одбор за људска права у Србији

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Члановима мониторинг тима пружене су тражене информације, омогућен обилазак просторија, увид у затражену документацију и ненадзирани разговори са притвореним лицима.

Професионално поступање руководства и службеника завода током посете НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

ТОК ПОСЕТЕ

У уводном разговору са управником КПЗ Ћуприја представљени су чланови тима и циљ посете. Након тога обављени су ненадзирани разговори са свим притвореним лицима која су се на дан посете налазили у Заводу, извршен увид у релевантну документацију, као и обилазак просторија у Одељењу притвора. НПМ је током посете разговарао и са представницима служби за обезбеђење и третман, као и са здравственим особљем. На крају посете, вођа тима НПМ изнела је прелиминарна запажања о обављеној посети управнику.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА СРТ

1. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет подстиче органе Републике Србије да наставе да спроводе план реформе затворског система како би обезбедили да сви затвореници бораве у пристојним условима, да се са њима поступа са поштовањем и да им се понуди сврсисходан низ активности које их припремају за реинтеграцију у заједницу. У том циљу, Комитет сматра да је од суштинске важности да се уведу темељне промене у садашњем концепту притвора у истрази.

НАЛАЗ НПМ:

У протеклих неколико година није било значајнијих улагања у материјалне услове у Заводу. Према наводима руководства, планиране инвестиције током 2020. године нису обављене због недостатка новца и ванредне ситуације узроковане епидемијом заразне болести COVID-19, чија је контрола такође захтевала одређена финансијска средства.

Сва притворена лица са којима је тим НПМ обавио разговор похвалила су професионално поступање службеника Завода

Према службеним наводима, око 30% осуђених лица од укупно 119 колико се на дан посете налазило у Заводу је радно ангажовано, на режијским пословима и на заводској економији. Раније је било и радно ангажовања изван Завода, али је због мера за спречавање ширења болести то обустављено. Радно су ангажовани осуђени из отвореног и полуотвореног одељења, а за радно ангажовање осуђених разврстаних у затворено одељења према службеним наводима нема услова. Организациони проблем представља околност да је Завод смештен у два објекта.⁴ Сарадња организације "Help" са Управом за извршење кривичних санкција у циљу већег упошљавања осуђених лица, у оквиру које су у појединим заводима обављане обуке осуђеника за рад и набављена одговарајућа опрема, још није проширена и на КПЗ Ћуприја.

Завод има сарадњу са Академијом Оксфорд, која је за осуђена лица организовала обуке и преквалификације за одређене занате. Током 2020. године ове обуке нису биле организоване због епидемије, али је у плану наставак активности. Такође, у Основној школи "Вук Караџић" је кроз програм друга шанса две групе по 15 осуђених лица из затвореног и полуотвореног одељења имало описмењавање, које је завршено испитом и издавањем сертификата.

За припаднике Службе за обезбеђење једном месечно се у Заводу организује обука о правилима службе и прописима, према наводима начелника ове Службе сваки пут је друга тема и у ове интерне обуке се укључују и друге заводске службе.

2. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије предузму конкретне мере да обезбеде да сви притвореници имају на располагању бар 4 m² животног простора, у складу са законом, изузимајући санитарни део. Комитет би желео да буде обавештен о званичном капацитету сваког притворског одељења у свакој затворској установи, на основу горе наведеног захтева од 4 m² животног простора по затворенику у ћелијама за више лица и 6 m² у самицама, увек изузимајући санитарни део.

⁴ На дан посете, 30 осуђеника је било разврстано у затворено одељење, 60 у полуотворено одељење и 15 у отворено, а њих 14 је било у пријемном одељењу.

НАЛАЗ НПМ:

Капацитет Одељења притвора је за смештај 48 лица и у овај број улазе и 3 спаваонице које су намењене лицима на полицијском задржавању. На дан посете, у Заводу се налазило 15 притвореника, тако да капацитети нису били попуњени и у спаваоницама је било довољно простора за лица која у њима бораве.

3. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије осмисле и спроведу свеобухватан режим ванћелијских активности за притворенике. Такође, треба да обезбеде да се свим затвореницима, без изузетка, понуди бар два сата активности на слободном ваздуху дневно, у складу са законом. Затворска дворишта би требало да буду опремљена одговарајућом спортском опремом за вежбање.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима службеника обезбеђења и притворених лица, притвореници бораве на свежем ваздуху најмање 2 сата дневно. Поједини притвореници са којима је НПМ разговарао су навели да током хладног времена сами траже да се трајање шетње скрати. Једно од три шеталишта је опремљено једноставним справама за физичке вежбе.

простори за боравак на свежем ваздуху

Других сврсисходних активности за притворенике нема, они нису радно ангажовани нити укључени у обуке и курсеве. У оквиру Одељења притвора нема заједничке просторије – дневног боравка, где би могли да проводе време са другим притвореницима, са којима им није ограничен контакт. Према наводима службеника, планирају да предвиде радна места за једноставне послове, као што су редарство – чишћење, подела поште и пакета.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2021. године

КПЗ Ђуприја предузеће мере ради упошљавања и организовања других сврсисходних активности за заинтересоване притворенике, у складу са законом и важећим стандардима.

4. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет позива органе Републике Србије да уложи напоре да побољшају услове притвора у притворским јединицама. Конкретније, препоручује да се предузму кораци за побољшање услова у посећеним установама, а посебно:

- поправка санитарних инсталација у Казнено-поправном заводу у Ћуприји;
- обезбеђивање дворишта за шетњу и заклоном од кише и сунца и опрема за фитнес/спортске активности (нпр. обручи за кошарку) за притворска одељења у свим затворима.

НАЛАЗ НПМ:

санитарне инсталације

Санитарне инсталације у Одељењу притвора нису замењене, због недостатка финансијских средстава. Они су затечени чисти, али у јако лошем стању због старости и употребе. Спаваонице су у погледу осталих услова боравака затечене уредне и чисте. На појединим лежајевима су уочени стари, дотрајали душеци, за шта је добијено образложење да се ти лежајеви не користе. НПМ указује КПЗ Ћуприја да би у свакој спаваоници требало да буде онолико лежајева колики је капацитет спаваонице и да би требало заменити дотрајале душеке на лежајевима на којима је то потребно.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2021. године

КПЗ Ћуприја ће заменити дотрајале санитарне инсталације у Одељењу притвора.

У Одељењу притвора постоје 3 простора за боравак на свежем ваздуху, током шетње лицима су на располагању тоалети, дворишта имају заклон од кише и клупе и једно од три шеталишта је опремљено једноставним справама за физичке вежбе.

простори за боравак на свежем ваздуху

5. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије предузму неопходне кораке да обезбеде да се задржана лица не мешају са притвореницима. Такође, просторије треба да испуњавају минималне стандарде у смислу материјалних услова и да се свим лицима која се држе дуже од 24 сата понуди кретање на слободном ваздуху.

НАЛАЗ НПМ:

У Одељењу притвора, 3 спаваонице су намењене полицијском задржавању. Последњи пут НПМ их је обишао приликом посете обављене 2019. године, када је утврдио поједине недостатке у погледу материјалних услова боравка.⁵ Поступајући по препорукама НПМ, у овим просторијама је омогућен бољи доток природне светлости, тако што су повећани оквири прозора и уклоњене челичне жичане мреже са ситнијим окцима, уређене су санитарije и монтирани паравани око мокрог чвора, чиме је обезбеђена приватност током коришћења тоалета. **НПМ похваљује активности које је Завод предузео ради унапређења материјалних услова у просторијама за задржавање.**

Током трајања задржавања, за задржана лица је задужен полицијски службеник који се све време налази у Заводу. Задржаним лицима је омогућен боравак на свежем ваздуху свакодневно, у терминима када шеталишта не користе друга лица и они се ни на други начин не мешају са притвореницима.

6. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да затворско особље у Окружном затвору у Лесковцу престане да носи службене палице у просторима за извршење мере притвора.

НАЛАЗ НПМ:

Иако се препорука Комитета није односила на КПЗ Ћуприја, тим НПМ је приликом посете овом заводу уочио да поједини припадници Службе за обезбеђење носе гумене палице у Одељењу притвора, на видљив начин. Према службеним наводима, палице се углавном не носе, али припадници Службе за обезбеђење носе гумене палице када обављају спроводе притвореника ван Завода, у здравствене установе или судове, па им по повратку у Завод палице остану уз њих.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2021. године

КПЗ Ћуприја предузеће мере да припадници Службе за обезбеђење не носе гумене палице на видљив начин у просторијама Одељења притвора.

7. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет наглашава своју препоруку да органи Републике Србије предузму хитне кораке да се свим малолетним притвореним лицима понуде образовне и рекреативне активности, узимајући у обзир специфичне потребе њихове старосне групе. Физичко васпитање треба да сачињава већи део тог програма.

НАЛАЗ НПМ:

Приликом посете НПМ у притвору није било малолетника. Према службеним наводима, ретко имају малолетне притворенике. Од активности имају на располагању физичке активности. Уколико би неко од малолетника има жељу да настави са

⁵ Извештај НПМ о посети Полицијској управи Јагодина и КПЗ Ћуприја бр. 412-14/19 од 25. јула 2019. год.

школовањем, према службеним наводима Служба за третман би могла да им пружи подршку и помоћ у погледу образовања, које би се одвијало ванредно. Завод је остварио сарадњу са Технолошком школом у Параћину.

8. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије обезбеде женама притвореницама смислене активности и одговарајући људски контакт, укључујући редован приступ психологу. То је утолико важније када су оне смештене у условима сличним самици.

НАЛАЗ НПМ:

Приликом посете НПМ у притвору није било жена. Дан пре посете, из Завода је отпуштена једна притвореница, која је у притвору боравила 5 дана. За то време је била смештена сама у спаваоници и није имала потребе за неком врстом подршке или помоћи заводских служби.

Служба за третман притвореницама може пружити потребну помоћ и подршку током трајања притвора. У овој Служби ради психолог, који је пружао подршку појединим притвореницима који су имали потребу за тиме. Када су у питању жене, којих је иначе мањи број, у протеклих пар година евидентирана су три разговора са притвореницама у циљу психолошке подршке. Једна од њих је била страна држављанка.

9. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет још једанпут позива органе Републике Србије да израде свеобухватну стратегију за пружање помоћи затвореницима који имају проблеме са дрогама (види такође став 78. из Извештаја о посети 2015. године: СРТ/Inf (2016) 21).

НАЛАЗ НПМ:

Службеници третмана су имали обуке о специјализованом програму третмана осуђених који имају проблеме са дрогом, али се након тога овај програм није даље развијао.

У Тематском извештају: Праћење поступања према зависницима од психоактивних супстанци у установама за извршење кривичних санкција, НПМ је похвалио чињеницу да је Управа за извршење кривичних санкција израдила Специјализовани програм за групни рад са зависницима од дрога, са општим циљем смањења зависничког поврата у циљу смањења криминолошког поврата.⁶ Овај, као и неколико других специјализованих програма третмана, је сачињен уз подршку експерата Савета Европе и пилотиран је у неколико завода за извршење кривичних санкција, а поједини службеници третмана су прошли такозване обуке за тренере, како би стечена знања пренели осталим службеницима третмана из завода из којег долазе.

НПМ би желео да добије виша информација од Управе за извршење кривичних санкција о развоју специјализованог програма третмана за осуђене зависнике од психоактивних супстанци, посебно у којим заводима за извршење кривичних санкција се ови програми тренутно примењују и када ће се са њиховом применом почети у свим заводима.

⁶ Бр. 411-127/20 од 18. децембра 2020. год.

10. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Као што је био случај у 2015. години, изгледа да Министарство здравља још није извршило инспекције у погледу свеукупног функционисања здравствених служби у затворима, како је предвиђено у члану 276. Закона о извршењу кривичних санкција. Такође, није дошло ни до каквог развоја догађаја који се тичу могућег преношења одговорности за здравствену заштиту у затворима на Министарство здравља. Комитет сматра да је надзор Министарства здравља и ангажовање у здравственој заштити у затворима важно и желео би да добије информације о ова питања.

НАЛАЗ НПМ:

Последњи пут Министарство здравља је обавило инспекцијски надзор 2019. године. Након ове службене саветодавне посете здравствене инспекције, Заводу је дат рок од 6 месеци за поступање по одређеним налозима. Према наводима руководства Завод је поступио по свим, осим запошљавања лекара. Служба за здравствену заштиту КПЗ Ћуприја нема запосленог лекара јер то радно место није предвиђено важећом систематизацијом радних места.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2021. године

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере ради запошљавања лекара у КПЗ Ћуприја.

У Заводу тренутно здравствену заштиту лицима пружају 3 лекара из Дома здравља Ћуприја на основу уговора о делу и 2 медицинска техничара која су у сталном радном односу. Током трајања епидемије, Завод је појачао здравствено особље са још 2 медицинска техничара. Лекари се смењују на свака три дана, њихово радно време је од 7:30 до 15:30, а постоји и међу смена од 10:00 до 22:00 часова. Уколико се код лица лишених слободе након 22:00 часова јави потреба за прегледом лекара онда се одводе у Општу болницу Ћуприја.

Притвореници нису имали примедби на здравствену заштиту која им се пружа у Заводу, наводили су да имају приступ лекару уколико имају здравствених проблема и да добијају терапију. Услуге стоматолога и психијатра су доступне у локалној здравственој установи. У случају потребе, притвореници се воде на специјалистичке прегледе у Општу болницу Ћуприја.

11. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије обезбеде да сви здравствени прегледи новопридошлих притворених лица буду обављени у складу са захтевима наведеним у члану 12. Правилника о извршењу мере притвора.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима лекара и медицинског техничара, а што су потврдила и притворена лица са којима је обављен разговор, лекар обавља преглед непосредно после пријема у Завод, односно најкасније у року од 24 часа. Углавном се обавља визуелни преглед горњег дела тела јер се од лица тражи да задигне само горњи део гардеробе, а доњи део тела прегледају на голо само уколико лице каже да има повреде или ако на то лекару укажу припадници Службе за обезбеђење који увек обављају детаљан претрес лица по пријему у Завод. Већина притворених лица са којима су обављени разговори навела су да приликом првог лекарског прегледа нису скидали гардеробу, односно да су задизали

само горњи део одеће. Уколико постоје неке сумњиве индиције, лекар обавља детаљнији преглед, који може укључити делимично или потпуно свлачење притвореног лица.

Увидом у неколико здравствених картона притвореника установљено је да су први лекарски прегледи обављени истога дана приликом пријема. У здравствене картоне су уписани основни анамнестички подаци, подаци о акутним и хроничним обољењима, провере и мерења основних телесних функција (дисање, притисак, моторика и слично) и о евентуалном конзумирању наркотика.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2021. године

У КПЗ Ћуприја, први лекарски преглед лица лишених слободе ће увек обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.

У КПЗ Ћуприја се не користе најављени обрасци за сачињавање лекарског извештаја након првог прегледа на пријему у Завод нити за регистровање повреда, након првог прегледа или након примене мера принуде. С обзиром да је НПМ приликом посете ОЗ Нови Сад, која је обављена у јануару ове године, такође ради праћења поступања по препорукама СРТ, уочио да ни у овом Заводу нису у употреби наведени обрасци, у Извештају о овој посети НПМ је затражио од Управе за извршење кривичних санкција више информација о почетку употребе образаца за сачињавање лекарских извештаја након првог прегледа на пријему у завод и за регистровање повреда.⁷

12. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет понавља своју препоруку да се предузму кораки како би се обезбедило да затворске службе здравствене заштите у објектима које је посетио Комитет, као и друге затворске лекарске службе у другим деловима Србије, у потпуности извршавају своју улогу у спречавању неадекватног поступања и мучења у складу са горе наведеним запажањима и обезбеде следеће:

- да лекари укажу на крају својих извештаја о трауматским повредама, кад год могу то да ураде, на сваку узрочну повезаност између једног или више објективних лекарских налаза и изјава предметног лица;
- да извештаји о трауматским повредама који се тичу повреда које су вероватно настале злостављањем (чак и у одсуству изјава) буду аутоматски прослеђени телу надлежном за спровођење истрага, укључујући и кривичне истраге о тој ствари, без обзира на жеље предметног лица у питању;
- да лекари саветују предметног затвореника да писање таквог извештаја потпада под оквир система за спречавање злостављања, да тај извештај мора да се аутоматски проследи јасно одређеном истражном телу и да такво прослеђивање не замењује подношење притужбе у одговарајућем облику.

Такође би било препоручљиво да затворски лекари могу, у редовним временским размацима, да добијају повратне информације о мерама које су предузела релевантна тела везано за поступање по њиховим прослеђеним извештајима.

13. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет препоручује да органи Републике Србије предузму кораке у свим затворима да се уведе јасна пракса извештавања правосудних органа о свим случајевима наводног неадекватног поступања у којима су евидентиране повреде.

⁷ Бр. 411-6/21 од 18. фебруара 2021. год.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима здравственог особља, уколико уоче повреде на телу лица лишеног слободе у здравствени лист уписују наводе о начину настанка тих повреда и описују их, али не дају своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама. У случају да приликом прегледа лекар уочи телесне повреде, управника обавештавају усменим путем. Повреде фотографише Служба за обезбеђење.

О повредама за које постоји сумња да су настале злостављањем или за које лице наводи да их је задобило насилно, на пример приликом хапшења од стране полиције, се не обавештава јавно тужилаштво.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2021. године

У КПЗ Ћуприја, лекари ће у извештајима о обављеним лекарским прегледима лица лишених слободе, када је утврђено да лице има повреде:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

У случају да лекари уоче повреде које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано, КПЗ Ћуприја ће о томе обавестити надлежно јавно тужилаштво. Тужилаштву ће се доставити и релевантна документација (писмена изјава, службене белешке, документација о повредама и друга).

У КПЗ Ћуприја је у употреби формулар "Записник о пријему приведених лица", у коме се, између осталог, наводи да је "приведено лице питано да ли је до момента привођења било где и било када тучено или малтретирано и да ли има телесних повреда", као и шта је лице у вези са тим изјавило. Овај записник потписују приведено лице, службеници који су обавили привођење и припадници Службе за обезбеђење (дежурни командир и вођа смене).

НПМ указује да је битно направити јасну разлику између првог лекарског прегледа по пријему у Завод и процедуре пријема у Завод од стране припадника Службе за обезбеђење. Према ставу *СРТ*, с обзиром на присуство полицијске пратње, као и узнемиреност која се често осећа приликом уласка у затвор, затворенике у овој почетној фази не би требало испитивати о пореклу било каквих повреда које се на њима уоче:

ЦПТ посебну пажњу посвећује улози коју затворске службе здравствене заштите треба да играју у борби против злостављања. Природно је да та улога делом буде везана за могуће злостављање лица лишених слободе током трајања лишења слободе, било да га врши особље или други затвореници. Међутим, службе здравствене заштите у установама које представљају пунктове за улазак у затворски систем такође треба да дају кључни допринос у спречавању злостављања у периоду непосредно пре боравка у затвору, односно док су лица лишена слободе – задржана од служби за спровођење закона (као што су нпр. полиција или жандармерија).

Подразумева се да ће са лицима која се доводе у затвор здравствени радник обавити детаљан разговор и физикални преглед чим то буде могуће по пријему. ЦПТ сматра да такав разговор/преглед треба обавити у року од 24 сата од пријема. Такав систематски медицински

скрининг новопримљених лица неопходан је из различитих разлога; конкретније, ако се обави како треба, њиме се осигурава да све повреде које на себи имају дате особе – као и сви с њима повезани наводи – буду евидентирани без непотребног одлагања. Исту процедуру требало би следити када се затвореник који је био поново пребачен у полицијски притвор из разлога везаних за истрагу након тога врати у затвор. Нажалост, такви премештаји су у неким државама које ЦПТ посећује још увек устаљена пракса и могу подразумевати и висок ризик од злостављања (в. и став 80). Слично томе, сваки затвореник који је учествовао у неком насилном инциденту унутар затвора требало би без икаквог одлагања да буде медицински прегледан.

Битно је направити јасну разлику између горепоменог медицинског скрининга и процедуре која се следи када се притворено лице ставља под надзор затвора. Ова друга процедура обухвата израду документације коју заједнички потписују дежурни затворски службеник и полицијска пратња, као и, можда, притворено лице. Све видљиве повреде које се на затворенику уоче у тренутку примопредаје надзора обично ће се забележити у тој документацији.

Ова процедура је административне природе, чак и кад се – као што је понекад случај – одвија у присуству члана затворске службе здравствене заштите. Ни у ком случају не може служити као замена за већ описани поступак медицинског скрининга. Поред тога, с обзиром на присуство полицијске пратње као и узнемиреност која се често осећа приликом уласка у затвор, затворенике у овој почетној фази не треба испитивати о пореклу било каквих повреда које се на њима уоче. Без обзира на то, записник о уоченим видљивим повредама треба одмах проследити затворској служби здравствене заштите.⁸

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2021. године

У КПЗ Ћуприја, приликом пријема лица лишених слободе од њих се неће тражити да изјаву о томе да ли су до довођења у Завод били изложени тортури дају у присуству полицијских службеника који су их довели у Завод, а информације о евентуално уоченим повредама ће се прослеђивати Служби за здравствену заштиту.

Постојање повреда и њихово порекло утврђиваће лекар приликом првог лекарског прегледа.

14. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије обезбеде да се у потпуности поштује поверљивост здравственог прегледа ново примљених затвореника.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима медицинског особља и притворених лица, током трајања лекарског прегледа, припадници Службе за обезбеђење се налазе у ходнику, испред врата амбуланте, тако да могу да виде али не и да чују разговор лекара и лица.

15. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Делегација Комитета је обавештена да ће око 150 ново запослених затворских чувара ступити на дужност чим прођу комплетну обуку. С обзиром на потребу израде пуног програма активности за притворенике, треба преиспитати захтеве у погледу броја особља. Комитет би желео да добије информације о обезбеђеној обуци за горе наведених 150 ново запослених затворских службеника и њиховом распоређивању.

⁸ Стандарди ЦПТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању, ЦПТ/Инф (2013) 29, пар. 71, 73 и 75.

НАЛАЗ НПМ:

У Служби за обезбеђење тренутно ради 51 припадник Службе. До пријема још 5 нових који је раније најављен није дошло, очекују се да се конкурс заврши током фебруара ове године. Њих прво очекује приправнички стаж па полагање стручног испита. НПМ је указано на то да је посао припадника Службе за обезбеђење додатно оптерећен чињеницом да се Завод налази у два објекта.

НПМ би желео да од Управе за извршење кривичних санкција добије информацију о пријему у радни однос нових припадника Службе за обезбеђење КПЗ Ћуприја.

16. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије преиспитају режим посета у свим јединицама где бораве лица задржана на основу решења и да се обезбеди да затвореници добију бар три посете од по једног сата сваког месеца, што је по могућству еквивалентно једном сату сваке недеље. Такође, органи Републике Србије треба да уведу правило отворених посета за све затворенике, а да затворене посете буду изузетак.

НАЛАЗ НПМ:

Притворена лица у КПЗ Ћуприја имају право на једну посету недељно од стране чланова породице и других блиских лица. Затворене посете су због епидемије заразне болести сада правило, а пре епидемије поступајући суд је одређивао да ли ће посета бити отвореног или затвореног типа. Трајање посете такође зависи од одлуке суда, према службеним наводима оне трају између 30 минута и 1 сата, према наводима притвореника углавном до 30 минута. Један притвореник је истакао да га породица посећује само двапут месечно јер живе далеко, али му је зато омогућено да посете трају и дуже од сат времена. Нико од притворених лица није се пожалио НПМ тиму на начин и време трајања посета.